

Judaspenning is soms waardplant van het Oranjetipje

Het gebeurt niet vaak, maar soms heb je geluk: de rupsjes van het Oranjetipje die op Judaspenning in de tuin zitten te eten. Normaliter heeft het Oranjetipje Pinksterbloem of Look-zonder-look als voedselplant.

Hans Smeenk

Op 28 mei 1989 ontdekte ik hen plotseling: rupsen op de ronde, nog groene hauwtjes van de Judaspenning (*Lunaria annua*) in onze tuin te Almelo. Ze moeten er, gezien hun lengte, al geruime tijd gezeten hebben: de grootste mat al meer dan 30 mm. Maar groen op groen valt nu eenmaal niet op; een fraai voorbeeld van camouflage. Eerst rees het vermoeden, daarna de zekerheid dat dit rupsen waren van het Oranjetipje (*Anthocharis cardamines*). Dit maakte hen voor mij nog interessanter.

De rupsen waren groen met een zeer fijne zwarte stippeling. De buikzijde vertoonde een egaal groene kleur, zijdelings begrensd door een witte 'flankstreep'. Juist deze witte zijlijnen versterkten de camouflage, vooral

Goed gecamoufleerd zaten de rupsen van het Oranjetipje langs het steeltje of op de rand van het hauwtje van de Judaspenning.
Foto Hans Smeenk.

als ze langs het steeltje van een 'penning' zaten.

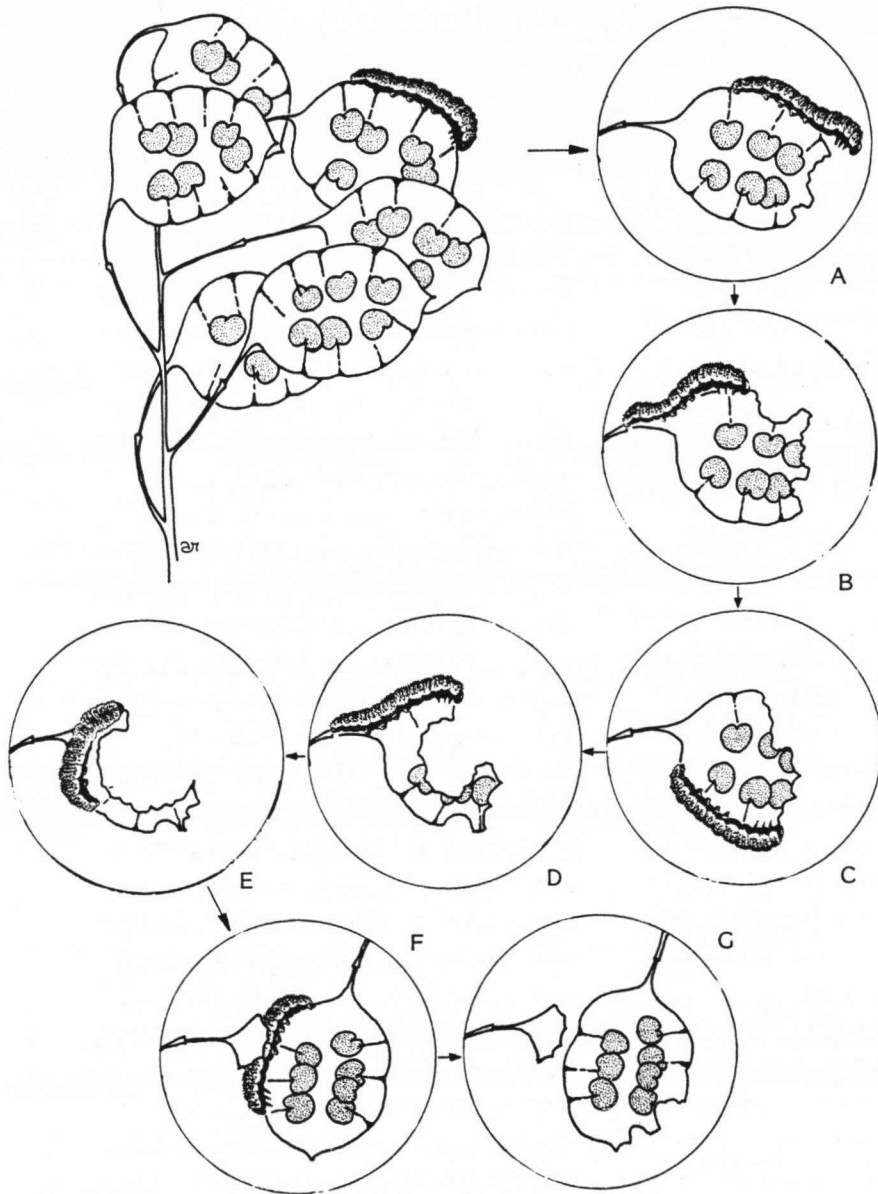
JUDASPENNING

De Judaspenning is een forse kruisbloemige, tweejarige plant met grote, paarse bloemen. Hij behoort niet tot onze inheemse wilde flora, maar komt oorspronkelijk uit Zuidoost Europa. Bij ons wordt hij gezien als sierplant. In het Cruydt-Boeck van Dodonaeus, voor het eerst verschenen in 1554 te Antwerpen, wordt hij al genoemd ('Penninckboemen oft Paeschbloemen'). Hij zaait zich gemakkelijk uit en handhaaft zich goed. De hauwtjes zijn plat en bijna rond. Trekken we, als deze voldoende verdroogd zijn, aan weerszijden de buitenste velletjes eraf, dan houden we het zilverachtige tussenschot over. Hiervoor wordt deze plant vaak in droogboeketten verwerkt. Aan deze zilveren 'penningen' heeft de plant zijn Nederlandse naam te danken. Judas, immers, verloochende Jezus voor een bedrag van 30 zilverlingen aan de Farizeeërs. De Latijnse naam *Lunaria* (Maankruid) duidt op de platte, halve-maanvormige zaden.

HAUWVAST

De rupsen bevonden zich op de nog groene, onrijpe hauwtjes van de Judaspenning; deze hauwen vormden dan ook hun hoofdvoedsel. Op een forse, 1,40 m hoge en wijdvertakte plant zaten er maar liefst vier. Wel had elke rups zijn eigen stek, ze waren honk-, of liever gezegd, hauwvast.

Als een hauw na een aantal dagen geheel was opgevreten, verplaatste de rups zich naar een nieuwe, doorgaans de daarnaast gelegen hauw. Aan de hand van het vraatbeeld van de aangevreten hauwtjes vond ik meer rupsen. In totaal herbergde onze tuin een achttal grote, dat wil zeggen ongeveer 30 mm lange rupsen. Enkele nog heel kleine rupsjes bevonden zich op de bovenste blaadjes; van hen is bij mijn weten niets terecht gekomen (verjaagd? opgevreten?). De Judas-

Een rupsje eet zich vol aan de hauwtjes van Judaspenning.

- A. 5 juni 1989;
- B. 6 juni;
- C. 7 juni;
- D. 8 juni;
- E. 9 juni;
- F. 10 juni;
- G. 11 juni, het rupsje is verdwenen.

penningen stonden op de overgang van planten naar struiken van verschillende hoogte.

De rupsen zaten of heel stil, of ze vraten. Op een gegeven moment werden ze onrustiger, bleken opeens op een andere plek te zitten en bij controle enkele uren later kon het zijn dat ze plotseling verdwenen waren. Zo verdwenen rupsen op 10 juni en op 11 juni. Een andere 's morgens op 11 juni nog gefotografeerde rups bleek dezelfde middag ook onvindbaar. Op 15 juni verdween de laatste rups. Ongetwijfeld verlaten ze de plant en

zullen ergens gaan verpoppen. Onbegonnen werk om ze dan terug te vinden.

BEBOUWDE KOM

In het oosten van Nederland is het Oranjetipje geen onbekende verschijning. Vooral in natuurterreintjes met aan bosranden grenzend schraal, vochtig grasland met Pinksterbloemen vliegen ze steevast. Ook zie ik hen elk jaar, zij het in kleine aantallen in de bebouwde kom van Almelo. Dan bezoeken ze ook de bloemen van Judaspenning om nectar te zuigen.

Als voedselplant voor de rups wordt in diverse boeken in het algemeen de Pinksterbloem (*Cardamine pratensis*) en de Look-zonder-look (*Alliaria petiolata*) in één adem genoemd. Daarnaast vermeldt men wel andere kruisbloemigen zoals Steenraket en Veldkers. De Judaspenning wordt zelden genoemd (Kabos, 1968). Nico Kok (1987) noemt in het interview over zijn heemtuin ook de Judaspenning als waardplant.

In de bebouwde kom zullen Pinksterbloem en Look-zonder-look niet altijd voor handen zijn. Door de Judaspenning te kiezen voor haar ovipositie kan het Oranjetipje zich waarschijnlijk in klein aantal handhaven in onze meestal niet zo keurig onderhouden en aangeharkte tuinen. Daarbij is het maar goed, dat de Judaspenning uitgebloeid moet blijven staan wil men hem later in een droogboeket verwerken. Daar profiteren de rupsen van. Een tweede gelukkige bijkomstigheid is, dat de rupsen voor de verpopping de plant verlaten, zodat de poppen niet in het droogboeket op de schoorsteenmantel zullen verschijnen. Want dat zouden ze niet overleven!

Hopelijk kan ik volgend jaar de rupsen in een vroeger stadium volgen.

Literatuur

Kabos, Dr. W.J., 1968. Thiemes vlinderboek in kleuren. Thieme, Zutphen.

Kok, N., 1987. Interview met Nico Kok. *Vlinders* jrg. 2 nummer 4.

SUMMARY

A personal account of observations made on caterpillars of *Anthocharis cardamines*, feeding on the fruits of *Lunaria annua*.